

Tali mai i te āsigna o te gākau lasi

Seā mai tua?

timetobowelscreen.nz

Health New Zealand
Te Whatu Ora

**Te Kāwanatanga
o Aotearoa**
New Zealand Government

National
Bowel
Screening
Programme

Tali mai i te āsiga o te gākau lasi me isi - seā la nei?

Kafai e tali mai te āsiga o tou gākau lasi me isi se masaki, ko tena uiga e isi ne toto ne maua iloto i ou fekau. E mafai o oko ki a koe te manavase mo te matakū. E māina matou i te feitū tenei, kae e tāua ke iloa ne koe i te tali me isi se masaki, e se fakauiga pela me ko maua koe ne te gākau pala. Mū toto i ou fekau e māsani o fakamāfua ne fakapusapusāga i te gākau lasi, io me ko nīsi masaki foliki pēlā mo te muli somo. Feitū konei e faigofie te fakatogafitiga.

Seā mai tua?

Ka manakogina ke toe fai se iloiloāga o sala me ne vau i fea te toto. Te āsiga māsani ko te fakātāga o te gākau lasi, tela ko te colonoscopy.

Ka isi se tino galue i te polokalame o te fakātāga o te gākau lasi ka fesokotaki atu ki a koe o fakatonu se aso ke fai tau fakātāga. E mafai ne koe o fakafesili ikonei e uiga mō te fakātāga tenei. E mafai foki ne koe o sili ki tou tokita.

Seā te fakātāga o te gākau lasi (colonoscopy)?

I te taimi e fai iei te fakātāga (colonoscopy), ka fakāoga ne te tokitā io me ko te nēsi fakapitoa a te mea pei ata foliki kī, o onōno 'tonu ki te koga iloto i tou gākau lasi. Te mea pei ata tenei e 'piki i te mata o te lapa malūlū, tela e fāulu ki tou gākau mai i tou muli tiko. Te mea pei ata tenei ka fakāoga o onōno ki te koga iloto o tou gākau lasi, o asi me seā te fakalavelave.

A te fakātāga e mafai o lavea iei me isi ne fakapusapusāga io me ko pala te gākau lasi. Fakapusapusāga e se pala kae mafai o fakatupu ne ia a te pala i se fia o tausaga. Kāfai e maua, fakapusapusāga konei e mafai o tapale ke moā e māfua te pala. Fakapusapusāga kola e tapale e mafai o ave ki te fale iloilo ke iloilo ki seli kola ko pala.

E nofo ki te tokofitu mai i te tinoagafulu o latou kola e fai olotou fakātāga mai lalo o te Polokalame o te Āsiga o te Gākau Lasi a te Atufenua e isi ne fakapusapusāga e

maua mai iei. Kae nofo ki te tokofitu mai i te tinolau o latou kola e fakāta kola e kau i te polokalame tenei, e maua atu ko maua ne te gākau pala. E nofo ki te tasi vae tolu o latou konei e māsaki i te gākau pala koi kāmata te masaki ia latou.

Mata e ‘mae?

Nīsi tino e logosala ki a latou te fakātāga. Koi tuai o fai tau fakātāga, a koe ka suki ki te vailakau fakamoe tela ka fesoasoani ke se lagona ne koe te logosala ma fai te fakātāga. Ka isi se tokita mo te nēsi i te potu o tausi a koe.

Neā aku fakatokāga e ‘tau o fai mō te fakātāga?

Koi tuai o fai tau fakātāga, tou tinae e manakogina ke fakamā ke lavea ‘lei a koga iloto. E mafai o fakailoa atu ke fakagata tau kai i nāi meakai i ne aso mai mua o tau fakātāga. Ka manakogina ke inu ne koe te vai fakamā o te tinae, tela ka fai ne ia ko koe ke fano ki te fale-foliki o fakamā iei tou tinae.

Fakatonuga katoa e avatu i te tusi tela ka oko mō te taimi o tau fakātāga.

E fia te leva e ‘tau ei au o nofo iloto i te fakaimasaki?

Te fakātāga e māsani o se kātoa te itula te faiga, kae e manakogina loa ko koe ke nofo i te fakaimasaki mo ne nāi itula.

Se nēsi io me se tokita ka sau’tala mo koe mai mua o tau fakātāga tela ka tali ne ia so se fesili a koe. Ka isi foki se pepa fakafonu o te taliaga ka ākai atu ke saina ne koe. Kāiga mo tino tausi o koe e talia ke faitali tasi mo koe koi tuai o fai tau fakātāga. E tāua ke malōlō koe i te aso kātoa mai tua o te aso o te fakātāga.

E fakamataku te fakateletele o koe, io me toe foki koe ki te galuega, ona ko te vailakau fakamoe tela ne suki ki a koe.

Mata e isi ne fakamatakuga mai i te fakātāga?

I te māsani, te fakātāga se faifaiga e 'lei. Kae pelā mo faifaiga katoa faka-te-fakaimasaki, e mafai loa o isi ne fakalavelave e tupu. E isi se fakamatakuga foliki o te toto o fano io me pakia tou gākau, mai i te fakātāga o te gākau lasi io me ko te tapalēga o fakapusapusāga. Kāfai e tupu te fakalavelave tenei, e mafai o manakogina ke toe fai ne fakatogafitiga ki a koe.

Mata e isi se 'togi o te fakātāga o te gākau lasi, mo nīsi āsiga io me ko fakatogafitiga?

Te fakātāga mo nīsi āsiga kola mai tua pelā foki mo fakatogafitiga kola ne fakatonu iloto i fakatokaga a te ola 'lei mō te tokoukega e mafai o se 'togi kia koe.

Pefea ma se mafai ne au o oko ki oku avanoaga ne fakatonu?

Fakamolemole telefoni fakavave mai loa ki a matou o fakailoa mai ia koe ko se oko mai ki tau fakātāga.

Fakāoga te napa telefoni tena e tusi iluga i te tusi o fakapātonu o tau fakātāga. Ka toe fakatonu ne matou se aso mo fai tau fakātāga.

E pefea mafai ko maua au ne te masaki ko te gākau pala?

Kafai ko maua koe ne te gākau pala ka fakatonu ke fetau koe mo te tokita fakapitoa. Te fakatogafitiga māsani mō te gākau pala ko te 'tipi. E mafai o manakogina ne koe te fakatogafitiga ki vailakau (chemotherapy) io me ko te fakatogafitiga tela e 'sunu iei a manu o te masaki (radiotherapy).

E pefea te iku'lei o te fakatogafitiga o te gākau

A latou kola e iloa i te kāmataga me ko maua ne te gākau pala e lasi kī te olotou avanoaga o iku manuia a te fakatogafitiga. Kāfai e iloa atu fakamuli me ko pala te gākau lasi kae ko pisia, ko faigatā atu te fakatogafitiga.

Mō fakamatalāga faopōpo

- Fano ki te **timetobowelscreen.nz**
- Telefoni mai i te telefoni se 'togi i te e **0800 924 432**, Asogafua ki te Asolima 8taeao - 6afiafi.
- Meli iti ki te fakatuātusi ko te **info@bowelscreening.health.nz**

Mō fakamatalaga e uiga mō te mafai o maua te avanoāga ki sevesi kola e 'togi ne te fakaimasaki, onoono ki te lausalalau a te Health New Zealand, Te Whatu Ora io me telefoni koe ki te **0800 924 432**.

Nīsi 'gana mo fakāsiga

Te laupepa tenei e avanoa foki i nīsi fakāsiga mo 'gana konei:

Te Reo Maori, Te Atu Kuki, Samoa, Tonga, Tuvalu, Niue, Tokelau, Saina Mamā, Saina Mua, Kolea, Hindi, Punjabi, Tagalog, Alapi mo te 'gana Burma.

Pei te ata o te QR code tenei io me onōno koe ki loto i te **timetobowelscreen.nz**

